

بررسی اثربخشی الگوی مشاوره‌ای پیشگیری از طلاق بر رضایت زناشویی در ازدواج‌های زود هنگام

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۲/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۰۲

خلاصه

مقدمه: با توجه به اینکه عدم آگاهی نسبت به ازدواج و نداشتن اطلاعات کافی منجر به جدایی زوجین می‌گردد؛ بنابراین هدف از تحقیق حاضر بررسی اثربخشی الگوی مشاوره‌ای پیشگیری از طلاق بر رضایت زناشویی در ازدواج‌های زود هنگام بود.

روش کار: روش تحقیق نیمه تجربی و طرح تحقیق پیش آزمون، پس آزمون با گروه‌های کنترل و تجربی بود. جامعه آماری پژوهش را متقاضیان طلاق مراجعه کننده به دادگستری مشهد تشکیل دادند. روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس با توجه به معیارهای ورود و خروج از جمله سن زیر ۱۸ سال بود. نمونه آماری تحقیق ۳۰ نفر بودند که به صورت تصادفی ساده به دو گروه ۱۵ نفری تجربی و کنترل تقسیم شدند. ابزارهای تحقیق را پرسشنامه رضایت زناشویی و پرسشنامه محقق ساخته اطلاعات جمعیت شناختی تشکیل دادند. جهت تجزیه تحلیل داده‌ها در بخش امار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و در بخش آمار استنباطی از تحلیل کواریانس استفاده شد. سطح معنی داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

نتایج: یافته‌های تحقیق نشان داد که تأثیر پیش آزمون بر پس آزمون معنادار است ($p \leq 0/05$)، همچنین، پس از حذف اثرات پیش آزمون، تفاوت‌های ناشی از عضویت گروهی نیز معنادار است ($F=60/83$ ، $p \leq 0/05$). با توجه به اینکه میزان تأثیر عمل آزمایشی ۰/۶۲ می‌باشد بین گروه کنترل و آزمایشی تغییر معنی داری وجود دارد.

نتیجه گیری: بهره‌مندی زوجین از «مشاوره قبل از ازدواج» و «مشاوره قبل از طلاق» می‌تواند نقش مهمی در موفقیت ازدواج داشته باشد. عبارتی الگوی مشاوره‌ای قبل از طلاق می‌تواند رضایت زناشویی زوجین را افزایش دهد.

کلمات کلیدی: مشاوره قبل از طلاق، ازدواج زود هنگام، رضایت زناشویی

پی نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می‌باشد.

حامد حیدری^۱

سیدعلی کیمیایی^{۲*}

غلامرضا خوبی‌نژاد^۲

علی مشهدی^۲

۱- دکتری مشاوره، گروه علوم تربیتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۲- دانشیار مشاوره، گروه روانشناسی مشاوره و تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳- استادیار روانشناسی، گروه علوم تربیتی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۴- دانشیار روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

Email: kimiaee@um.ac.ir

مقدمه

یکی از رفتارهای اجتماعی انسان تشکیل خانواده و تلاش برای حفظ و بقای نوع خویش است. با وجود اختلافات بسیار در آداب و رسوم جوامع گوناگون و تغییرات چشمگیر آنها در بیشتر زمانها ازدواج یکی از مراسم منحصر به فردی است که همواره با بشر همراه بوده است (۱). ازدواج درست، پایه و اساس تشکیل خانواده و ثبات آن می‌باشد. وجود ثبات، استحکام، و برقراری نظم در این نهاد منوط به داشتن روابط گرم و اعضای خانواده با یکدیگر است. در اغلب ازدواج‌های سالم اختلافاتی وجود دارد، اما به روشی معقول حل و فصل می‌شود. اما گاهی بروز مشکلات فراوان در راه زندگی زناشویی و خانوادگی به طور بالقوه قادر به تهدید کانون خانواده بوده و می‌تواند زیر بنای اولیه لغزش را در زندگی خانوادگی بوجود آورد (۲). تحقیقات نشان داده‌اند که ازدواج سالم یک پیش بینی کننده مهم از بهزیستی جسمانی، هیجانی و مالی برای افراد، خانواده‌ها و کودکان می‌باشد (۳).

طلاق یکی از آسیب‌های اجتماعی جامعه است که علاوه بر نهاد خانواده تمامی اقشار جامعه به نوعی درگیر عوارض سوء طلاق هستند (۴). هنگامی که کارکردهای خانواده از قبیل کارکردهای زیستی، اجتماعی، شناختی و عاطفی یکی پس از دیگری آسیب می‌بیند، اعضای آن به تدریج احساس رضایتمندی خود را از دست می‌دهند. این روند در ابتدا موجب گسستگی روانی و سپس گسستگی اجتماعی و در نهایت، واقعه حقوقی طلاق می‌شود (۵).

طلاق به عنوان یک آسیب اجتماعی در سالهای اخیر در ایران و دنیا افزایش یافته است. محققان علل مختلفی را برای آن ذکر نموده‌اند من جمله: اختلافات شدید اعتقادی، تربیت‌های متفاوت، خصوصیات شخصیتی ناسازگار، باعث برخوردها و تنش‌هایی می‌گردد که به تعارض و در نهایت طلاق ختم می‌شود (۶، ۷).

همچنین در خصوص علل و عوامل وقوع طلاق بایستی خاطر نشان کرد که این پدیده نیز مانند سایر پدیده‌های اجتماعی، تحت تأثیر مجموع‌های از عوامل در سطح خرد هم چون مشکلات شخصیتی- اخلاقی- رفتاری و... هم چنین مسائل سطح کلان مشتمل بر تحولات اقتصادی، تغییرات سریع در ارزشها و هنجارهای اجتماعی، ساختار فرهنگی انعطاف ناپذیر و... شکل می‌گیرد. همانگونه که ملاحظه می‌گردد بستر، زمینه و عوامل مؤثر بر وقوع

طلاق بسیار متنوع می‌باشد. یکی از مراحل بسیار تأثیرگذار در بنا کردن پایه‌های زندگی زناشویی، داشتن سن مناسب و رسیدن به سطح مناسبی از بلوغ روانی و جسمانی نسبت به ازدواج و ماهیت زندگی زناشویی می‌باشد. بینش مناسب و بلوغ روانی و جسمانی نسبت به ازدواج، انسان را یاری می‌کند تا دیدی واقع بینانه و انتظارات منطقی تری را در ذهن پیروراند. چرا که در تمام روابط بین فردی، چه روابط اجتماعی و چه رابطه بین دو نفر به منظور ازدواج، افراد با انتظارات معینی وارد رابطه می‌شوند. افراد انتظاراتشان را از آنچه که می‌بینند، می‌شنوند و در طول زمان تجربه می‌کنند، رشد می‌دهند (۸). بررسی تجربی ارتباط بین سن ازدواج و خطر انحلال تأهل برای اولین بار توسط یوکوم و داس سانتوس (۹، ۱۰) انجام شد که در این پژوهش اهمیت سن ازدواج مطرح شد؛ آنان دریافتند که ازدواج زود هنگام با افزایش خطر ابتلا به طلاق در ارتباط است.

این یافته‌ها توسط مورفی در انگلستان نیز تکرار شد (۱۱). همچنین در پژوهش‌های بعدی مشخص شد که ازدواج در سنین پایین مشکلات اقتصادی، اجتماعی، شخصیتی، خانوادگی و حتی باروری را به همراه دارد (۱۲، ۱۳).

ازدواج در سنین پایین معمولاً در کشورهای مسلمان به علت آموزه‌های دینی و جلوگیری از مشکلات جنسی و زنا تشویق می‌شود. همچنین در میان اقوام سنتی ازدواج کودکان به عللی همچون اقتصادی و ایجاد اتحاد نزدیک با خانواده ایی دیگر انجام می‌گیرد؛ نکته مهم عدم بلوغ کافی کودکان و تصمیم گیری والدین است. این در حال است که از دیدگاه جوامع غربی و یونیسف ازدواج افراد زیر ۱۸ سال نقض حقوق بشر است چرا که بازماندن از تحصیل، مشکلات دوران بارداری، انزوای اجتماعی و فرهنگی را بدنبال دارد (۱۴).

در نتیجه بسیاری از صاحب نظران معتقدند یکی از مهمترین فاکتورها و پیش بینی کننده‌های ازدواج سن افراد است (۱۵). بلوغ بعنوان یک توضیح چند بعدی از رابطه و کمک کننده به تداوم ازدواج پایدار است (۱۶). پژوهش‌ها نشان می‌دهد کسانی که زود ازدواج می‌کنند فاقد آشنایی با نقش‌های زناشویی هستند و این عدم آگاهی منجر به عدم شکل گیری صمیمیت و در نتیجه بی ثباتی زناشویی می‌شود (۱۷).

همچنین نارضایتی و تعارض می‌تواند ناشی از ناهماهنگی زن و شوهر در نوع نیازها و روش ارضاء آن، خودمحوری، اختلاف در

نسبت به فضای زندگی زناشویی و مراوداتی که در آینده بایستی برقرار کنند از باورها و پندارهای واقع بینانه ای برخوردار نبوده اند، هم چنین، پندار پیشین آنان از شوهر آینده نیز بسیار آرمان گرایانه و به دور از واقعیت بوده است.

برای مقابله با تعارضات زناشویی و بهبود رضایت زناشویی الگوهای مشاوره‌ای - درمانی مختلفی وجود دارد اما یکی از نقاط ضعف این برنامه‌ها این است که این درمان‌ها توجه‌ای به مسائل جنسیتی و فرهنگی نمی‌کند و همچنین در خیلی از موارد درمان را متناسب با نیازهای خاص زوج‌ها ارائه نمی‌دهند (۲۳). بنابراین هدف از این تحقیق بررسی اثربخشی الگوی مشاوره ای پیشگیری از طلاق بر رضایت زناشویی در ازدواج‌های زود هنگام می‌باشد.

روش کار

پژوهش حاضر نیمه تجربی و طرح تحقیق از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود، جامعه آماری پژوهش شامل تمامی زوج‌های متقاضی طلاق شهرستان را شامل می‌شود که برای طلاق به دادگستری مراجعه کرده‌اند. لازم به ذکر است که روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس بود لیکن معیارهای ورود به تحقیق شامل: ازدواج در سن زیر ۱۸ سال، وجود تعارضات و متقاضی طلاق بود. نمونه آماری بصورت تصادفی ساده به دو گروه تجربی (۱۵ نفر) و کنترل (۱۵ نفر) تقسیم شدند. ابزارهای تحقیق شامل پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ و پرسشنامه محقق ساخته بود در خصوص اطلاعات جمعیت شناختی به گروه نمونه داده شد. جهت رعایت اخلاق پژوهش فرم رضایت نامه در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت و اطمینان خاطر داده شد که این تحقیق در روند قضایی پرونده تاثیر نخواهد داشت.

پرسش نامه رضایت زناشویی انریچ ENRICH

پرسش نامه رضایت زناشویی انریچ که فرم ۴۷سؤالی آن توسط اولسون، تهیه شد، شامل ۱۲ مقیاس است که عبارتند از: پاسخ‌فرادادی، رضایت زناشویی، مسایل شخصیتی، ارتباط زناشویی، حل تعارض، نظارت مالی، فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت، روابط جنسی، ازدواج و فرزندان، بستگان و دوستان، نقش‌های مساوات طلبی و جهت‌گیری عقیدتی ساخته شده است. این ابزار به صورت پنج گزینه ای (که در اصل یک نگرش سنج از نوع لیکرت است) در نظر گرفته شده است (کاملاً موافق، موافق، نه موافق و نه مخالف، مخالف، کاملاً مخالف)، که به هریک از یک تا پنج امتیاز داده می‌شود.

پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی

این پرسشنامه در جهت تکمیل اطلاعات توسط محقق تدوین شده است و در برگیرنده اطلاعات اولیه در خصوص ویژگیهای نمونه

خواسته‌ها، طرحواره‌های رفتاری و رفتار غیرمسئولانه نسبت به ارتباط زناشویی و ازدواج باشد که خود منبعث از سن زوجین می‌باشد (۱۸). علاوه بر علت‌های ذکر شده محققان علت‌های دیگری را نیز برمی‌شمارند که عبارتند از: عدم ارتباط مؤثر، نداشتن مهارت حل مسئله‌ی پرخاشگری، نارضایتی جنسی، عدم توافق مالی، رشد عاطفی و تعارض در تربیت فرزندان (۱۹) خصوصیات شخصیتی، عدم پابندی به اصول اخلاقی و تعهد به زندگی می‌باشد (۲۰). در حالیکه یکی از عوامل مهم در ارتباط با رضایت و سازگاری زناشویی عوامل شخصیتی و آمادگی شناختی لازم برای ازدواج است (۶).

اگرچه یافته‌های بسیار اندکی در خصوص نقش آمادگی پیش از ازدواج بر آماده سازی جوانان جهت ورود به زندگی زناشویی صورت گرفته است. با این حال، رفیعی و همکاران، در یک طرح آموزشی تأثیر آموزش آمادگی برای ازدواج بر انتظارات زناشویی را در دختران عقد کرده شهر اصفهان مورد سنجش قرار داده‌اند. نتایج پژوهش آنان نشان داده است که این آموزش بر مؤلفه‌های انتظارات زناشویی از جمله انتظار از همسر به عنوان دوست و حامی، انتظار از زندگی زناشویی و انتظار از یک رابطه ایده‌آل اثرگذار بوده است (۲۱). به باور اولسون، دفرین و السون آماده شدن برای ازدواج رویکرد نسبتاً تازه‌ای برای پیشگیری از نارضایتی و شکست در زندگی زناشویی است و مبتنی بر این دیدگاه است که زوج‌ها می‌توانند یاد بگیرند که چگونه ازدواج‌های موفق و پایداری داشته باشند و هدف زیربنایی بسیاری از رویکردهای آماده سازی نیز کمک به قویتر شدن پیوندهای زناشویی است (۲۲).

پژوهشی توسط ابراهیمی (۱) با هدف استخراج باورهای زنان مطلقه یا متقاضی طلاق در خصوص زندگی زناشویی و پندار آنان از همسر آینده در پیش از ازدواج انجام گرفته است. در این پژوهش که دیدگاه زنان با رویکردی برساخت-گرایانه و با استفاده از روش-شناسی کیفی و اسلوب نظریه زمینه‌ای مورد کنکاش قرار گرفت. از راه سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی، ۵ مقوله- اصلی «توهم همسر آرمانی»، «زندگی زناشویی رؤیایی»، «آماده نبودن «خود» جهت ورود به زندگی زناشویی»، «ازدواج زود هنگام و بی تدبیری در امور زندگی» و «نداشتن فهم کافی از دنیای مردانه» و یک مقوله هسته با عنوان «ناشناخته بودن ماهیت زندگی زناشویی» پدیدار شد. یافته‌های پژوهش ابراهیمی نشان داد که زنان مصاحبه شونده

¹ . Deferin and Elson

و شامل: سن، تحصیلات، شغل، مذهب، تاریخ ازدواج، نسبت ازدواج، محتوای جلسات درمانی بر اساس ادبیات تحقیق و مصاحبه ها با مدت ازدواج و سابقه طلاق در خانواده و علت طلاق می‌باشد. زوجین متقاضی طلاق با استفاده از رویکرد گراند تئوری طراحی و طرح مداخله اجرا شد.

جدول ۱- طرح مداخله

مراحل	اهداف هر مرحله
مرحله اول	مشکل، های آشنایی متقابل و تعریف مشکل و بیان مشکل، برقراری ارتباط، شناسایی زمینه
مرحله دوم	تعیین اهداف کلی و جزئی درمان و مداخلات، آگاه کردن زوجین نسبت به بافت فرهنگی، نگرش زوج ها نسبت به طلاق، آگاهی زوجین نسبت به عواقب طلاق، روشن نمودن آینده برای آنها
مرحله سوم	مثبت و منفی و چگونگی تغییر آنها، چگونگی واکنش به مشکلات، های، آگاهی زوجین نسبت به ویژگیهای شخصیتی شان، شناسایی ویژگی مناسب حل تعارضات، شناسایی هیجانانگیز، بیان و شناسایی موانع درمان های شناسایی روش
مرحله چهارم	آموزش شیوه حل مسئله و تعارض، آموزش مهارت‌های ارتباطی همچون ارتباط موثر و گوش دادن فعال،
مرحله پنجم	جنسیتی، روشن کردن مرزهای نامشخص و مبهم های زن و مرد، آشنایی زوج ها با نقش های درک تفاوت
مرحله ششم	افزایش رضایت زناشویی های در برگیرنده تعیین و تبیین وظایف و تکالیف زوجین، برنامه
مرحله هفتم	مختلف های تثبیت و تحکیم تغییرات زوجین در حوزه
مرحله هشتم	پایان دادن و تمجید از تلاش زوجین برای انجام تغییرات. پس آزمون

تجزیه تحلیل داده‌ها

در بخش امار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و در بخش آمار استنباطی از تحلیل کواریانس استفاده شد.

نتایج

نتایج تحقیق نشان داد که دامنه سنی شرکت کنندگان بین ۱۱ تا ۲۳ سال قرار داشت، میانگین سنی آنها نیز ۱۵/۷۳ سال بود. دامنه مدت زمان ازدواج شرکت کنندگان بین ۱ تا ۸ سال و میانگین مدت ازدواج آنها نیز ۳/۰۱ سال بود. دامنه مدت زمان بروز تنش در ازدواج شرکت کنندگان بین ۱ تا ۵ سال و میانگین مدت زمان بروز تنش در ازدواج آنها نیز ۲/۳۳ سال می‌باشد. میانگین رضایت زناشویی گروه آزمایش، در مرحله پس آزمون، به اندازه ۲۴/۸ نمره افزایش (از ۱۳۵/۰ به ۱۵۹/۸) و در مقابل میانگین گروه کنترل، به اندازه ۱/۲ نمره کاهش (از ۱۳۳/۹ به ۱۳۲/۷) یافته است. در مورد مولفه‌های رضایت زناشویی

جدول ۲- تحلیل کواریانس یک متغیره تفاوت دو گروه آزمایش و کنترل در رضایت زناشویی در پس آزمون

متغیر وابسته	منبع تغییرات	میانگین مجذورات*	F	سطح معناداری	مجذورات ای سهمی
رضایت زناشویی	پیش آزمون	۱۰۳۵۱/۷۴۹	۹۲/۷۴۷	۰/۰۰۱	
عضویت گروهی		۶۷۸۹/۰۹۹	۶۰/۸۲۸	۰/۰۰۱	۰/۶۲۲

* درجات آزادی این تحلیل برابر با ۱ است. بر این اساس مجموع و میانگین مجذورات برابرند

اثرات پیش آزمون، تفاوت‌های ناشی از عضویت گروهی نیز معنادار است (F=۶۰/۸۳، p≤۰/۰۵). یافته ها نشان می‌دهد که میزان تأثیر عمل

نتایج درج شده در جدول ۲ نشان می‌دهد که تأثیر پیش آزمون بر پس آزمون معنادار است (F=۹۲/۷۵، p≤۰/۰۵)؛ همچنین، پس از حذف

فرض بعدی وجود همبستگی بین متغیرهای وابسته می‌باشد. کاربرد تحلیل کوواریانس چند متغیره در مواردی که همبستگی بالا یا متوسط بین متغیرها وجود دارد کارآمدتر است. این مفروضه با استفاده از آزمون کرویّت بارتلت بررسی شد.

آزمون کرویّت بارتلت که کمتر از ۰/۰۵ بود معنادار است و بر همبستگی کافی بین متغیرهای وابسته برای ادامه تحلیل دلالت می‌کند.

آزمایشی ۰/۶۲ می‌باشد، در نتیجه بر اساس میانگین‌های تعدیل شده (جدول) میزان رضایت زناشویی در گروه آزمایش به طور معنی داری افزایش پیدا کرده است.

بر اساس نتایج آزمون ام باکس، سطح معنی داری آزمون باکس ۰/۰۳۵ است که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ لذا ماتریس کوواریانس‌ها همگن نیستند؛ بنابراین از آزمون اثر پیلائی استفاده می‌شود. پیش

جدول ۳. تحلیل کوواریانس چند متغیری مربوط به تأثیر الگوی مشاوره ای بر مولفه‌های رضایت زناشویی

نوع آزمون	منبع تغییرات	مقدار) ارزش	آماره F	درجه آزادی مفروض	درجه آزادی خطا	سطح معناداری	مجذور اتا
اثر پیلائی	گروه	۶۸۵	۵/۰۸۵	۹۰/۰۱	۲۱۰/۰۱	۰/۰۰۱	۰/۶۸۵

وابسته مرکب (پس آزمون مولفه‌های رضایت زناشویی) می‌باشد. اندازه اثر آن ۰/۶۹ می‌باشد. بنابراین الگوی مشاوره ای بر مولفه‌های رضایت زناشویی موثر است.

جدول ۳ نتایج آزمون چند متغیری را گزارش می‌کند. همانطور که مشاهده می‌شود، بعد تبدیل مقدار اثر پیلائی به شاخص F چند متغیری رانو، سطح معناداری F کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد که نشان دهنده تأثیر مداخله بر متغیر

جدول ۴- خلاصه نتایج تحلیل کوواریانس تأثیر الگوی مشاوره ای بر مولفه‌های رضایت زناشویی

متغیر	میانگین مربعات	آماره f	سطح معنی داری	ضریب اتا
موضوعات شخصیتی	پیش آزمون	۶۴/۴۷۸	۱۰/۴۰۶	۰/۰۰۳
	گروه	۴۶/۹۴۵	۷/۵۷۶	۰/۰۱۰
ارتباط زناشویی	پیش آزمون	۲۲۳/۰۷۴	۵۲/۸۳۱	۰/۰۰۱
	گروه	۳۳/۸۳۲	۸/۰۱۳	۰/۰۰۸
حل تعارض	پیش آزمون	۲۱۷/۰۹۱	۶۴/۸۱۹	۰/۰۰۱
	گروه	۳۹/۲۰۹	۱۱/۷۰۷	۰/۰۰۲
مدیریت مالی	پیش آزمون	۱۸۰/۵۰۲	۶۸/۴۹۱	۰/۰۰۱
	گروه	۵۲/۶۳۲	۱۹/۹۷۱	۰/۰۰۱
اوقات فراغت	پیش آزمون	۱۰۹/۴۲۹	۴۰/۶۲۵	۰/۰۰۱
	گروه	۸۶/۳۹۴	۳۲/۰۷۴	۰/۰۰۱
روابط جنسی	پیش آزمون	۱۱۹/۶۷۵	۱۷/۷۷۳	۰/۰۰۱
	گروه	۵۹/۰۲۳	۸/۷۶۵	۰/۰۰۶
ازدواج و فرزندان	پیش آزمون	۷۶۳/۹۶۶	۲۴۵/۰۰۹	۰/۰۰۱
	گروه	۴۸/۹۳۶	۱۵/۶۹۴	۰/۰۰۱
اقوام و دوستان	پیش آزمون	۲۲۹/۸۲۷	۶۴/۰۲۲	۰/۰۰۱
	گروه	۶۷/۸۰۹	۱۸/۸۸۹	۰/۰۰۱
جهت گیری مذهبی	پیش آزمون	۲۲۶/۸۸۷	۱۱۱/۰۵۱	۰/۰۰۱
	گروه	۴۷/۴۰۰	۲۳/۲۰۰	۰/۰۰۱

* درجات آزادی این تحلیل برابر با ۱ است. بر این اساس مجموع و میانگین مجذورات برابرند

ای بر مولفه‌های روابط زناشویی موثر است، تأیید می‌شود. میانگین‌های تعدیل شده نمرات پس آزمون مولفه‌های رضایت زناشویی گروه‌ها در جدول زیر آمده است:

در این مورد نیز نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس نشان داد که در تمام مولفه‌های رضایت زناشویی، بعد از حذف اثر پیش آزمون‌ها، اثر اصلی گروه (الگوی مشاوره ای) بر نمره‌های پس آزمون‌ها معنی دار است ($p \leq 0/05$) لذا فرضیه این پژوهش مبنی بر اینکه الگوی مشاوره

جدول ۴- میانگین‌های تعدیل شده نمرات مولفه‌های رضایت زناشویی در مرحله پس آزمون

انحراف استاندارد	میانگین	گروه	
۰/۶۴۲	۱۸/۶۲۲	آزمایش	موضوعات شخصیتی
۰/۶۴۲	۱۵/۸۲۸	کنترل	
۰/۵۳۰	۱۹/۸۳۶	آزمایش	ارتباط زناشویی
۰/۵۳۰	۱۷/۴۶۴	کنترل	
۰/۴۷۲	۱۷/۳۷۶	آزمایش	حل تعارض
۰/۴۷۲	۱۴/۸۲۴	کنترل	
۰/۴۱۹	۱۷/۲۵۴	آزمایش	مدیریت مالی
۰/۴۱۹	۱۴/۲۹۶	کنترل	
۰/۴۲۳	۱۶/۵۷۰	آزمایش	اوقات فراغت
۰/۴۲۳	۱۲/۷۸۰	کنترل	
۰/۶۶۹	۱۴/۱۶۶	آزمایش	روابط جنسی
۰/۶۶۹	۱۱/۰۳۴	کنترل	
۰/۴۵۶	۱۷/۱۰۱	آزمایش	ازدواج و فرزندان
۰/۴۵۶	۱۴/۲۴۹	کنترل	
۰/۴۸۹	۱۸/۱۷۹	آزمایش	اقوام و دوستان
۰/۴۸۹	۱۴/۸۲۱	کنترل	
۰/۳۶۹	۲۰/۴۵۴	آزمایش	جهت گیری مذهبی
۰/۳۶۹	۱۷/۶۴۶	کنترل	

می‌توان گفت که این الگوی مشاوره ای سعی می‌کند با شناسایی زمینه‌های تعارض و آشفتگی موجود در روابط زوجین، تعارض‌های آنها را شناسایی کرده و به آنها در رفع شان کمک نماید. سن پایین در هنگام ازدواج یکی از دلایل اصلی طلاق در این پژوهش بود، مخصوصاً زمانیکه ازدواج اجباری یا از روی اجبار یا مصلحت اندیشی باشد. تبیینی که برای این یافته میتوان در نظر گرفت این است که افراد در سنین پایین هنوز فرایند هویت یابی را طی نکرده اند و تصویر روشنی نسبت به آنچه از ازدواج، همسر و زندگی زناشویی میخواهند ندارند و یا اگر دارند امکان تغییر آن بسیار زیاد است. " به عنوان مثال یکی از شرکت کنندگان میگوید " من سنم کم بود، عقلم نمی‌رسید، تازه بعد چند سال فهمیدم این اون چیزی نیست که من از زندگی

با توجه به نتیجه آزمون کوواریانس و جدول میانگین‌های تعدیل شده، در نهایت چنین استنباط می‌شود که در مرحله پس آزمون میانگین نمره مولفه‌های رضایت زناشویی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل افزایش معنی دار داشته است ($p \leq 0/05$) که ناشی از تاثیر الگوی مشاوره‌ای می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی الگوی مشاوره ای پیشگیری از طلاق و بهبود رضایت زناشویی صورت گرفت. یافته‌ها نشان دهنده موثر بودن این الگو است. بطوریکه توانست چندین زوج را از طلاق منصرف نماید. یافته‌ها بیانگر آن است که میانگین رضایت زناشویی در پس آزمون بالا رفته است. در تبیین کلی این یافته‌ها

عدم شکل گیری صمیمیت و در نتیجه بی ثباتی زناشویی می شود (۲۷)، ۲۹، ۲۸). این یافته ها با نتایج پژوهش های تبرز، ماساریک، قدسی، احمدی، صدر اشراقی و لعل بخش (۲۰، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵)، همخوان است.

با توجه به یافته های این پژوهش می توان چنین نتیجه گرفت که در تعارضات زناشویی و در خواست های طلاق، مداخله های درمانی که جنبه های مختلف تعارضات را در بر بگیرد می تواند مثر ثمر باشد و زوجین را نه تنها از طلاق منصرف کند بلکه رضایتمندی زندگی را در آنان افزایش دهد. به همین خاطر مشاوران و درمانگران خانواده باید سعی کنند که در تعارضات زناشویی با استفاده از رویکردهای مشاوره ای تخصصی و بومی تصمیم به طلاق زوجین را خنثی نمایند و بعد از اینکه مراجعان از طلاق منصرف شدند در جلسات درمانی بعدی روی زمینه های تعارض آنها کار کنند و با اصلاح جنبه های معیوب آنها به سازگاری زناشویی و افزایش رضایت زناشویی زوجین کمک نماید. از محدودیت های پژوهش حاضر می توان به عدم کنترل متغیرهایی مانند مدت ازدواج، سطح تحصیلات، نوع شغل و... اشاره کرد. در نهایت بر اساس این یافته ها می توان پیشنهاد نمود که با توجه به تاثیر گذاری مداخلات درمانی در زمینه حل تعارض و طلاق بهتر است که بدون برگزاری مشاوره های قبل از ازدواج و قبل از طلاق، اقدام به ثبت ازدواج و طلاق نشود.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از تمامی مسئولین ادارات شهرستان بویژه فرماندار محترم، دادستان و ریاست دادگستری، مدیریت آموزش و پرورش، مدیریت بهزیستی و امام جمعه محترم و تمامی مشاوران و شرکت کنندگان در این پژوهش بعلت پیشبرد روند تحقیق سپاسگزاری می شود.

میخوام". بنابراین ممکن است افراد در ابتدا نیز با رضایتمندی وارد ازدواج شده باشند ولی پس از گذشت چند سال احساس عدم رضایت نسبت به انتخاب خود داشته باشند. میتوان گفت این افراد یک دوره رشدی را به خوبی پشت سر نگذاشته اند که میتواند دوره های بعدی را نیز با مشکل مواجه سازد.

در پژوهشی که توسط ولد خانی (۲۵) انجام شد مشخص شد که سن پایین ازدواج از عوامل موثر در تعارضات زناشویی است که می توان با مداخلات مشاوره ای از این نوع طلاق ها جلوگیری کرد و رضایت زناشویی را در آنها افزایش داد. عوامل دیگری که ازدواج در سن پایین را مخاطره آمیز میسازد، عدم آمادگی و پختگی لازم برای ازدواج و عدم مهارت های لازم برای زندگی زناشویی، است. شاید در گذشته مهارت های زیادی برای ورود به زندگی زناشویی لازم نبود و افراد خیلی سریعتر و در سنین پایین تر به این مهارتها می رسیدند و حتی فرایند هویت یابی خیلی سریعتر اتفاق می افتاد، ولی امروزه با پیشرفت تکنولوژی و افزایش انتظارات همسران از رابطه زناشویی و ازدواج، و به طور کلی تفاوت معنایی که امروزه افراد برای ازدواج و کارکردهایش نسبت به گذشته دارند، به مهارت های بسیاری برای ورود به رابطه زناشویی نیاز دارند. در گذشته ازدواج و حتی فرزندآوری یک هدف بود ولی امروزه ازدواج وسیله ای برای رسیدن به اهداف دیگر است، امروزه افراد نسبت به نیازهای خود آگاهی بیشتری یافته اند و اساسا نیازهای بیشتر و گسترده تری را هم ادراک و هم ارضای آنها یا کمک به ارضای آنها را از ازدواج و رابطه زناشویی مطالبه میکنند، بنابراین نسبت به گذشته رسیدن به بلوغ و پختگی و ثبات نسبی قبل از ازدواج و انتخاب آگاهانه نقش بسیار مهمتری در یک ازدواج موفق و عدم وجود آن به عدم توفیق ازدواج دارد. پژوهشی که توسط بهاری (۲۶) انجام شد حاکی از این است که می توان با مداخلات مشاوره ای تعارضات زناشویی را کاهش داده و از این نوع طلاق ها جلوگیری کرد و رضایت زناشویی را در آنها افزایش داد.

در نتیجه بسیاری از صاحب نظران معتقدند یکی از مهمترین فاکتورها و پیش بینی کننده های ازدواج سن افراد است. و بلوغ بعنوان یک توضیح چند بعدی از رابطه و کمک کننده به تداوم ازدواج پایدار است. پژوهش ها نشان می دهد کسانی که زود ازدواج میکنند فاقد آشنایی با نقش های زناشویی هستند و این عدم آگاهی منجر به

References

1. Ebrahimi Manesh M, Shekarbeigi E, Ahmadi A(2016). Representation of the nature of married life in failed marriages (systematic approach), *Journal of Women and Society*; Volume 2, Number 7. [in Persian].
2. Hajizadeh Meymandi, M; Madahi, J; Karimi, Y; Hadat, A; A Study of Social Factors Related to Emotional Divorce (Case Study of Married People in Shiraz). *Women's Strategic Studies (Women's Book)*: Volume 18, Number 71
3. Yahya Zadeh H, Hamed M (2015) Problems of Divorce Children in Iran and Relevant Interventions: Meta-analysis of Existing Articles. *Women and family studies*. Volume 3, Number 2: Pages 91-120. [in Persian].
4. Abdi M. et al. (2013). The Impact of Divorce Intervention Program on their Parents' Compliance with Divorce. *Research Family Quarterly*. Year 9. No. 35.
5. Abedi, N. Bolhari, N. & Naghizadeh, M. (2015). "Comparison of predisposing factors for divorce on the basis of gender". *Journal of Psychological Studies of Faculty of Education and Psychology of Al-Zahra University*, 11, 1: 141-177. Persian
6. Malouff, J.M., Thorsteinsson, E.B., Schutte, N.S., Bhullar, N., & Rooke, S.E. (2010). The five factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44(1), 124-127.
7. Rodrigues, A. E., Hall, J. H., Buffalo, S., & Fincham, F. D. (2007). Predictors of divorce and relationship dissolution, in: M. Fine & J. Harvey (Eds.). *Handbook of divorce and relationship dissolution*. 1th ed. Florida: Erlbaum.
8. Omidvar, B. Fatehizadeh, M. S. & Ahmadi, A. (2009). "Investigate the effect of pre-marital training on marital expectations in Shiraz students on the verge of marriage". *Journal of Family Research*, 5, 18: 231-246. [in Persian].
9. Bumpass, L. L. & Sweet, J. A. (1972). Differentials in marital instability: 1970. *American Sociological Review*, 37(6), 137-147.
10. Zarabi and, Mostafavi SF (۲۰۱۱). A Study of Factors Affecting the Age of Women's Marriage in Iran; *Quarterly Journal of Economic Research*: Volume 11, Number 4. [in Persian].
11. Murphy, Christopher M.; O'Leary, K. Daniel, Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*(1989), Vol 57(5), Oct 579-582
12. Chan Hsin Chlen, S. & Sarif Mustafa, M. (2008). *DIVORCE IN MALAYSIA*. Faculty of Education, University Technology Malaysia . 81310. Skudai, Johor.p.26
13. Myers, J., & Harvey, R. (2011). *Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girl's Education Plan UK*. An research.
14. Farima B. Macapundag, Hainie M. Macadato and Dr. Wardah D. Guimba Early Marriage and Divorce among Meranao Women. *International Conference on Research in Social Sciences, Humanities and Education (SSHE-2016)* May 20-21, 2016 Cebu (Philippines)
15. Amato, P.R., & Hohmann-Marriott, B. (2007). A Comparison of high-and low Distress marriages that end in divorce. *Journal of Marriage and Family*. 69: 621-638
16. Karimi sani, P. ; Esmaili, M.; Philosophical Race, M. R.; Shafiabadi, A.; Farahbakhsh, K.; Ahyaei, K. (2010). Development of premarital counseling content based on identifying the spiritual and moral factors and skills predicting successful marriage between couples in Tabriz, *women and family studies*: Year 2, No 7.
17. Lampard R. (2013). Age at marriage and the risk of divorce in England and Wales. *Research article*
18. GHorbani B (2006). Comparison of depression in children and adolescents of normal families and families applying for divorce in Isfahan, *Knowledge and Research in Psychology, Islamic Azad University, Khorasgan Branch (Isfahan)*. Pages. 27 -28. [in Persian].
19. Yousefi, N., Karimi, B., Amani, A. (2012) .. A study of the model of religious beliefs, styles of conflict resolution and marital commitment with an attitude towards marital infidelity, *Quarterly Journal of Applied Counseling*, 1 (7), 47-64.
20. Bastani S; Golzari M; Roshani Sh (2010). *Quarterly Journal of Social Issues in Iran*. Emotional Divorce: Causes and Conditions of Mediation; Volume 1. Number 3. [in Persian].
21. Rafi'i A, Etemadi o, Jazayeri R (1394). Investigating the effect of marriage readiness training on marital expectations and its components in married girls in Isfahan, Volume 2, Number 21, Pages 21-40. [in Persian].
22. Olson, D. Dfryn, C. & Olson, A. (2012). "Marriage and marital communication skills efficiently". *Translation Nader Fathi & Ahmad Reza Bhyrayy*. Tehran: *Psychology and Art*, 146-148.
23. Prochaska, James Owen; Norcross, John. Thirty. (1999). *Psychotherapy theories*. Translated by Yahya Seyed Mohammadi, 2016. Tehran: Roshd.
24. Mierz, Lawrence S. Gamst, Glenn. Garino, A.J. (2012) *Applied Multivariate Research (Design and Interpretation)*, Translation: Hassan Pasha Sharifi et al. Tehran: Roshd.

25. Valad Khani M, Mahmoud Pourpour, Farahbakhsh K, Salimi Bajestani H (2016). The effect of marriage age, marriage patterns and age difference on the quality of married life of women in Tehran, *Journal of Behavioral Sciences*, Volume 7, Number 25: Pages ۱۱۰-۱۳۰. [in Persian].
26. Bahari F, Fatehizadeh M, Ahmadi SA, Rumi H, Bahrami F (2011). The effect of spousal communication skills training on reducing marital conflicts between divorced couples. *Clinical Psychology Research, and Counseling*, 1 (1), 59-70
27. Beh booe S (2016); The effectiveness of Imagotherapy training in increasing marital satisfaction among couples with marital problems. Master Thesis. Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tabriz. Spring 95. [in Persian].
28. Reyhani R, Soleimani E, Nazifi M (2016). Predicting Marital Instability Based on Emotional Regulation Skills and Identity Styles, *Clinical Psychology Research and Counseling*, Volume 6, Number 1, Pages 76-60. [in Persian].
29. Cheraghi M (2014). A study of the effectiveness of a culture-based couple therapy package on marital adjustment and the quality of relationship with the spouse's family. PhD Thesis in Clinical Psychology. Shahid Beheshti University. [in Persian].
30. Tebes, Juan Manuel (2015) Contextual Factors and Environmental Differences Between Couples Divorce Compromised and not Compromise, University of Buenos Aires, Vol. 1: 71
31. Masarik, April S. Conger, Rand D. Martin, Monica J. Ferrer, Emilio (2014) Intergenerational Transmission of Romantic Relationship Risk and Resilience to Economic Pressure, society for Prevention Research 22nd Annual Meeting 05.
32. Ghodsi M, Barabadi H, Heidarnia A (۲۰۱۸) The Effectiveness of Narrative Therapy on Reducing the Tendency to Divorce and Its Components in Women with Early Marriage, *Culture of Counseling and Psychotherapy*, Volume 9, Number 33 D: Pages 98-73.
33. Ahmadi K (1396). A research study on child marriage in Iran
34. Sadr Ishraqi M., Khanakdar Tavassi M., Shamkhani A., Yousefi Afrashteh M. (2012) .The pathology of divorce (causes and factors) and ways to prevent it, Year ۷. Pages ۷۳-۷۴. [in Persian].
35. Lal Bakhsh P, Soodani M, SHafi Abadi A, (2011). Investigating the effectiveness of premarital skills training on increasing marital satisfaction. *Journal of Behavioral Sciences*. Volume 3, Number ۱۰: Pages ۱۳۰-۱۰۵. [in Persian].

*Original Article***The effectiveness of divorce prevention counseling model on marital satisfaction in early marriages**

Received: 01/03/2020 - Accepted: 21/04/2020

Hamid Heydari¹
 Seyed Ali kimiaee^{2*}
 Gholamreza Khooyi nezhad³
 Ali Mashhadi⁴

1Doctor of Counseling, Department of Educational Sciences, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

2Associate Professor of Counseling, Department of Counseling and Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3Assistant Professor of Psychology, Department of Educational Sciences, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

4Associate Professor of Psychology, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Email: kimiaee@um.ac.ir

Introduction: Given that lack of awareness about marriage and lack of sufficient information leads to the separation of couples, so the purpose of the present study was to evaluate the effectiveness of the counseling pattern of divorce prevention on marital satisfaction in early marriages.

Methods: The research method was semi-experimental and pre-test, post-test design with control and experimental groups. The statistical population of the study consisted of divorce applicants referring to the Mashhad judiciary. The sampling method was targeted and available according to the entry and exit criteria, including under 18 years of age. The statistical sample was 30 people who were randomly divided into 15 experimental and control groups. The research instruments consisted of a marital satisfaction questionnaire and a researcher-made questionnaire of demographic information. In order to analyze the data in the descriptive statistics section, the mean and standard deviation were used and in the inferential statistics section, analysis of covariance was used. The significance level was considered to be 0.05. Version 24 SPSS software was used to analyze the data.

Results: The research findings showed that the effect of pre-test on post-test is significant ($F=92.75$, $P\leq 0.05$). Also, after eliminating the effects of pre-test, the differences due to group membership are significant ($F=60.83$, $P\leq 0.05$) considering that the effect of experimental action is 0.62. There is a significant change in the control and experimental group.

Conclusion: The couple's enjoyment of "premarital counseling" and "pre-divorce counseling" can play an important role in the success of a marriage. In other words, pre-divorce counseling can increase a couple's marital satisfaction.

Key words: pre-divorce counseling, early marriage, marital satisfaction

Acknowledgement: There is no conflict of interest.